

Kontrollkommisjonene i psykisk helsevern

Deres ref.:
Vår ref.: 18/9416-1
Saksbehandler: Wenche Dahl Elde
Dato: 17.04.2018

Behov for styrket kontroll med bruk av elektrokonvulsiv behandling (ECT) uten samtykke.

HelseDirektoratet ser behov for å styrke kontrollen ved bruk av elektrokonvulsiv behandling (ECT) på nødrettsgrunnlag innen det psykiske helsevern.

I Sivilombudsmannens årsmelding for 2017 om torturforebygging redegjøres for at det under besøk ved flere institusjoner i psykisk helsevern er avdekket problematiske nødrettsvurderinger ved ECT. Det uttales at pasienter på dette området utsettes for en høy risiko for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.¹ Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter omtaler også ECT uten samtykke i sin årsmelding for 2017, og anbefaler bedre oversikt, regulering og effektive tiltak.² Videre har FNs menneskerettighetskomité i sine avsluttende merknader til Norge 5. april i år, vedørende oppfølgingen av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, uttrykt bekymring for bruk av ECT uten klar lovhjemmel, og at dette også fører til at kontrollen og rettssikkerhetsgarantiene er mye svakere enn for annen tvangsbehandling.³

HelseDirektoratet mener det er behov for å vurdere reguleringen av ECT uten samtykke nærmere, både lovgrunnlaget og tilhørende rettsikkerhetsgarantier, og har tatt dette opp med Helse- og omsorgsdepartementet. Spørsmålet er inntatt som del av mandatet til Tvangslovutvalget, som skal avgi sin innstilling innen 15. juni 2019.

I påvente av eventuelle regelendringer tilsier opplysninger fra blant annet Sivilombudsmannen om praksis at det er behov for å styrke kontrollen med bruk av ECT uten samtykke.

Kontrollkommisjonene bes om å føre kontroll med bruk av ECT uten samtykke ved institusjoner innen sitt ansvarsområde.

HelseDirektoratet viser til at kontrollkommisjonen skal føre kontroll med restriktive tiltak som iverksettes i institusjonen, jf. psykisk helsevernforskriften § 63 første ledd. En slik kontroll skal

---

¹ https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2017/04/FOREBENH_%C3%85RSMELDING_2017_WEB.pdf

² https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2018/04/NNIM_Aarsmelding_2017_oppslag_web-002.pdf

³ http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/NOR/CCPR_C_NOR_CO_7_30840_E.pdf

også omfatte en beslutning om å iverksette ECT på nødrettsgrunnlag, og alle kommisjoner bes endre praksis i tråd med dette. Helsedirektoratet er kjent med at en slik kontroll alt er praksis ved noen kommisjoner i dag.

Oppgaven kan sammenlignes med den kontroll kommisjonen utfører med alle gjennomføringsvedtak institusjonen har fattet i henhold til psykisk helsevernloven kapittel 4., jf. omtale i saksbehandlingsrundskrivet punkt 12.2 om kontroll med restriktive tiltak og gjennomgang av tvangsprotokoller.

For å føre slik kontroll må kontrollkommisjonen be institusjonen om å forelegge alle beslutninger om bruk av ECT på nødrettsgrunnlag for kommisjonen for gjennomgang, under henvisning til psykisk helsevernloven § 48.

Ved gjennomgangen må kontrollkommisjonene se hen til *Nasjonal faglig retningslinje om bruk av elektrokonvulsiv behandling – ECT*, som ble utgitt av Helsedirektoratet i juni 2017.⁴

I retningslinjen omtales bruk av ECT på nødrettsgrunnlag. Det presiseres at ECT som hovedregel ikke kan benyttes som behandlingstiltak uten at det foreligger et gyldig samtykke fra pasienten selv. Kun *helt unntaksvis* kan bruk av ECT uten samtykke anses rettmessig under henvisning til nødrett, jf. straffeloven § 17.

For å bidra til å begrense bruk av ECT uten samtykke, utdypes det i retningslinjen når det kan være indikasjon for å vurdere bruk av ECT på nødrettsgrunnlag, og det gis anbefalinger om kvalitetssikring av beslutningen og dokumentasjon. Det fremgår bl.a. at beslutningen bør foretas av den som er ansvarlig for helsehjelpen etter samråd med annet kvalifisert helsepersonell. Videre presiseres det at behandlingstiltaket bare kan opprettholdes til den konkrete faren er avverget. Det innebærer at rettsgrunnlaget for hver enkelt behandling i en påstartet serie må vurderes.

Ved gjennomgangen av beslutningen må kommisjonen kontrollere at det forelå en nødrettssituasjon, og at beslutningen fremstår tilstrekkelig vurdert og begrunnet. Dersom dette er mangelfullt, bør kontrollkommisjonen ta det opp med institusjonen og be om tilbakemelding. Kommisjonen kan også oppfordre pasienten til å klage på behandlingen til fylkesmannen. Dersom gjennomgangen avdekker alvorlige mangler, eller det fremkommer andre opplysninger om praksis som er alvorlig, skal kontrollkommisjonen melde dette til fylkesmannen, jf. psykisk helsevernloven § 63 fjerde ledd.

Helsedirektoratet vil ta opp ECT og Kontrollkommisjonens oppgave som tema på årets Lederforum 7. juni slik at Kontrollkommisjonen kan utveksle erfaringer og drøfte dette nærmere, samt få faglige innspill til hvilke situasjoner dette gjelder i praksis.

Rapportering

Institusjonene rapporterer til Norsk pasientregister (NPR) om antall behandlinger med ECT, men det fremgår pr i dag ikke hva som er rettslig grunnlag for ECT behandlingen. Rapportering av rettslig grunnlag er besluttet inntatt som en prosedyrekode ved rapportering til NPR, som vil gi nasjonale tall fra 2019.

---

⁴ <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/nasjonal-faglig-retningslinje-om-bruk-av-elektrokonvulsiv-behandling-ect>

For å bidra til økt oversikt over bruk av ECT på nødrett bes kontrollkommisjonene om å rapportere hvor mange beslutninger om ECT på nødrett overfor hvor mange pasienter, som er forelagt og gjennomgått av kommisjonen. Det bes om at dette rapporteres i årsrapporten under velferdskontrollen.

Vennlig hilsen

Anne Louise Valle e.f.
Avdelingsdirektør

Wenche Dahl Elde
Seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:
Helse- og omsorgsdepartementet
Regionale helseforetak
Fylkesmennene
Statens helsetilsyn
Mental Helse Norge
Landsforeningen for pårørende
Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
Sivilombudsmannen v/ Forebyggingsenheten